

Митник Олександр Якович,

доцент кафедри методики і психології
дошкільної і початкової освіти

ІППО Київського університету імені
Бориса Грінченка,

кандидат психологічних наук

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

У статті розкрито зміст професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи щодо опанування технології створення та оцінювання різноманітних контрольних робіт з математики, української мови. Подано розробку семінарського заняття курсу «Методика викладання освітньої галузі “Математика”», присвяченого навчанню студентів складати й оцінювати диференційовані за рівнем складності контрольні роботи з математики.

Ключові слова: моніторинг якості освіти; пізнавальна сфера культури мислення учня; методи контролю та самоконтролю навчальних досягнень учня; технологія створення та оцінювання контрольних робіт з математики, української мови.

Постановка проблеми. Будь-яка діяльність, а особливо навчальна, за словами Ю. Бабанського, «вимагає бачити в ній мету, мотиви, зміст, способи дій, які виконуються при відомому напруженні волі, а також фізичних та інтелектуальних сил, способи регулювання дій і контролю за їх результатами» [5, 134]. Виходячи з цього та спираючись на положення В. Бондаря [1] про те, що процес навчання є системою, у структурі якої функціонують зв'язки та залежності між компонентами, структурними компонентами навчального процесу є: мотиваційно-цільовий, змістовий, діяльнісно-процесуальний, контрольню-регулювальний та оцінно-результативний.

Розкриємо зміст контрольного-регулювального та оцінно-результативного компонентів. Основу *контрольного-регулювального компонента* складають емпіричні методи, методи контролю та самоконтролю. Саме ці методи допомагають вчителю відстежити, проаналізувати і відкоригувати результати щодо здійснення навчально-виховної діяльності, перевірити рівень сформованості знань, умінь та навичок, передбачених Державним стандартом початкової школи.

Основу *оцінно-результативного компонента* складає моніторинг. Поняття «моніторинг» походить від *лат. monitor* – той, хто нагадує, наглядає. Моніторинг означає постійний нагляд за певним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або попереднім припущенням. Моніторинг розглядається як сукупність таких компонентів: оцінювання і аналіз досягнутих результатів, коригування навчального процесу залежно від результату проведеного контролю, накопичення і періодичний аналіз інформації щодо успішності кожного учня [2, 272–275]. Дані моніторингу – це об'єктивна інформація щодо якості виконання поставлених у дослідженні завдань.

Є чимало психолого-педагогічних досліджень, які спрямовані на пошук шляхів опанування студентами емпіричних методів пізнання (І. Богданова, Ф. Гоноболін, Н. Кічук, Н. Кузьміна, З. Курлянд, С. Мартиненко, Б. Наумов, О. Савченко, В. Синенко, В. Сластьонін, С. Сисоева, В. Хуторський та інші). Проте бракує досліджень щодо підготовки майбутнього вчителя початкової школи до оволодіння технологією створення та оцінювання різноманітних контрольних робіт з математики, української мови, які є засобом контролю навчальних досягнень молодших школярів.

Мета статті. Матеріал даної статті розкриває зміст професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи щодо опанування технології створення та оцінювання різноманітних контрольних робіт з математики, української мови.

Зміст. Важливо на семінарсько-практичних заняттях з курсів «Методика викладання освітньої галузі "Математика"», «Методика викладання української мови» (етап узагальнення й систематизації вивченого із зазначених курсів), під час педагогічної практики навчити студентів складати диференційовані за рівнем складності контрольні роботи з математики, граматичні завдання з української мови. З метою вивчення даної проблеми варто провести два заняття: одне – семінарське, друге – практикум. На семінарському занятті, наприклад, з курсу «Методика викладання освітньої галузі "Математика"» важливо проаналізувати разом із студентами завдання диференційованої за рівнем складності контрольної роботи, встановити відповідність між оцінкою в балах за контрольну роботу та рівнем розвитку пізнавальної сфери культури мислення учня. Перед початком заняття варто роздати студентам характеристику кожного з рівнів розвитку пізнавальної сфери культури мислення молодшого школяра.

Починає заняття викладач з такої інформації.

Методи контролю допомагають учителеві перевірити рівень міцності знань, передбачених державним стандартом початкової школи. На уроках математики це можна зробити, пропонуючи учням контрольну роботу. Аналогічну інформацію повідомляє студентам і викладач курсу «Методика викладання української мови», тільки говорить, що на уроках української мови перевірити рівень сформованості пізнавальної сфери дитини можна за допомогою диктанту з граматичним завданням.

Для того, щоб за результатами контрольної роботи з математики виявити рівень сформованості пізнавальної сфери культури мислення молодшого школяра, необхідно завдання диференціювати за рівнем складності (рівні а і б) [3-4]. Потім викладач пропонує студентам для аналізу варіант контрольної роботи. Наприклад, *варіант підсумкової (річної) контрольної роботи з математики за 2 клас.*

1. Розв'язати задачу.

а) від сувою відрізали чотирьом покупцям по 3 м полотна. Після цього у сувої ще залишилося 29 м. Скільки метрів полотна було в сувої спочатку?

б) у Марини була 1 грн. Вона купила 3 сині стержні по 9 коп кожний. На скільки більше копійок у дівчинки залишилося, ніж вона витратила?

2. Обчислити.

а) $57 - 28$; $14 : 7$; $6 \cdot 2$;

б) $52 - 9 \cdot 3 + 17$;

3. Розв'язати рівняння.

а) $18 : x = 2$;

б) $x \cdot 2 = 72 - 56$;

4. Порівняти. Поставити знак: $<$, $>$, $=$

а) $6 + 6 + 6 + 6 * 6 \cdot 5$;

б) $4 \cdot 6 * 4 \cdot 5 + 4$.

5. а) накреслити відрізок довжиною 9 см.

б) накреслити один відрізок довжиною 1 дм 2 см, другий – на 5 см менший, ніж перший.

6*. Сергійко увійшов до кімнати, щоб узяти з шафи свої рукавички. У кімнаті спала його сестричка, і було зовсім темно. Хлопчику не хотілося вмикати світло, щоб не розбудити свою сестру. Він знав, на якій полиці у шафі лежать його рукавички. На полиці лежало поштучно 3 пари чорних, 2 пари коричневих та 5 пар синіх рукавичок. Скільки рукавичок Сергійко повинен вибрати із шафи навмання, щоб серед них обов'язково були:

а) одна пара якогось одного кольору?

б) по одній парі кожного кольору?

Після самостійного аналізу студентами завдань контрольної роботи викладач запитує: «В чому полягає відмінність завдань рівня а) від завдань рівня б)?» Студенти мають відповісти, що для розв'язання завдань рівня а) учневі необхідно виконати 1–3 кроки (дії), рівня б) – 3-4 кроки (дії).

Потім викладач ставить дискусійне питання: «Як оформити учням розв'язання кожного завдання?» Після завершення дискусії викладач підводить

підсумки. Бажано, щоб учні розв'язання задачі № 1 виконали по діях з поясненням до кожної дії. Обчислення суми чи різниці у діях, якщо там є перехід через десяток, дитина може виконати усно чи письмово. Якщо вона виконує обчислення письмово, то записує його окремо (під дією) у стовпчик. З метою перевірки в учнів вміння виконувати як усні, так і письмові обчислення в межах 100, доцільно запропонувати виконати у стовпчик додавання і віднімання двоцифрових чисел з переходом через десяток. Обчислення значення числового виразу (завдання б) бажано здійснити по діях. Метою четвертого завдання є перевірка вміння замінювати множенням суму однакових доданків. Під час виконання № 5 бажано, щоб учні не тільки накреслили відрізок заданої довжини, а ще й дали йому назву за допомогою букв латинського алфавіту. Завдання № 6 (із зірочкою) — це завдання з логічним навантаженням на планування найгіршого варіанту. Цей варіант записується у вигляді числового виразу. Виконання цього завдання не є обов'язковим.

Далі викладач розгортає дискусію щодо відповідності оцінки у балах за контрольну роботу рівневі розвитку пізнавальної сфери культури мислення учня. По завершенню дискусії викладач підводить підсумки. Якщо учень правильно виконує кожне завдання рівня *a*, то йому можна поставити максимально **9 балів**. Це означає, що дитина вміє правильно виконувати завдання, які містять два–три кроки (дії), з достатнім поясненням. Така робота відповідатиме середньому рівню розвитку пізнавальної сфери. Середньому рівню пізнавальної сфери культури мислення відповідають роботи, в яких виконуються завдання рівня *a*) і за роботу можна поставити **7–9 балів**. Середньому рівню пізнавальної сфери культури мислення також відповідають роботи, в яких виконуються завдання рівня *b*) і за роботу можна поставити **5–6 балів**. Низькому рівню пізнавальної сфери культури мислення відповідають роботи, в яких виконуються завдання рівня *a*) і за роботу можна поставити **4–6 балів**. Якщо дитина правильно виконує кожне завдання рівня *b*, то їй можна поставити максимально **11 балів**. Це означає, що дитина вміє правильно виконувати завдання, які містять три-чотири кроки (дії) з достатнім

поясненням. Така робота відповідатиме достатньому рівню розвитку пізнавальної сфери. Достатньому рівню пізнавальної сфери культури мислення відповідають роботи, в яких виконуються завдання рівня б) і за роботу можна поставити **7–11 балів**. Якщо дитина правильно виконує всі завдання рівня б та ще й додаткове завдання – завдання з логічним навантаженням (завдання з зірочкою), то їй можна поставити **12 балів**. Така робота відповідатиме високому рівню розвитку пізнавальної сфери.

Врешті-решт викладач звертає увагу студентів на важливість застосування методу самоконтролю. Він наголошує на тому, що, пропонуючи учням оцінити свою відповідь, проаналізувати та оцінити відповідь інших учнів, вчитель шляхом спостереження діагностує уміння дитини віднаходити помилки, усвідомлювати та прогнозувати шляхи їх виправлення.

На практичному занятті бажано, щоб студенти спробували самостійно скласти диференційовані за рівнями а) і б) контрольні роботи з математики. Потім, під час педагогічної практики, доцільно, щоб студенти запропонували учням складені ними контрольні роботи, перевірили дитячі роботи і визначили за оцінкою в балах рівень розвитку пізнавальної сфери культури мислення кожного учня.

Аналогічну роботу доцільно провести на семінарсько-практичних заняттях з курсу «Методика викладання української мови».

Граматичні завдання до диктанту необхідно диференціювати за рівнем складності (рівні а і б). Бажано пропонувати дітям два завдання. Перше завдання (рівень а) – завдання на перевірку вміння виконувати певний вид розбору: морфологічного, синтаксичного, морфемного, фонетичного. Друге завдання (рівень б) – завдання комбінованого характеру. Друге завдання (виконується за бажанням дитини) – творчого характеру. Подаємо, наприклад, граматичні завдання на перевірку знань з розділу «Дієслово» у 4 класі.

1. а) виконай розбір дієслова *малюєш* як частини мови.

б) за допомогою кругів Ейлера покажи співвідношення між обсягами таких понять:

А – дієслова; В – дієслова теперішнього часу; С – дієслова минулого часу; D – дієслова, які змінюються за особами; Е – дієслова 3 особи однини; І – дієслово *малюєш*.

Склади, використовуючи дані поняття речення (судження) з узагальнювальним словом *деякі*.

2. Склади невеличке оповідання (до семи речень) на тему «День народження», використовуючи слова: *діти, подарунки, квіти, книжки, торт, чай, музика, вірші, пісні*. В оповіданні слід використати дієслова тільки у минулому часі.

Висновки. З метою заохочення кожного учня до вищих досягнень та забезпечення об'єктивності оцінювання навчальних досягнень молодших школярів важливо у межах професійної підготовки навчити студентів самостійно створювати диференційовані за рівнем складності контрольні роботи з математики, української мови та об'єктивно їх оцінювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бондар В. І.* Дидактика / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
2. *Дибкова Л. М.* Моніторинг навчальної діяльності як складова сучасної педагогічної технології / Л. М. Дибкова // Зб. мат. науково-методичної конференції «Навчальні інновації та їх вплив на якість університетської освіти». – К. : КНЕУ, 2003. – С. 272–275.
3. *Митник О. Я.* Навчально-творча діяльність молодших школярів на уроках математики. Методика навчання математики в системі післядипломної освіти / О. Я. Митник. – К. : Початкова школа, 2005. – 96 с.
4. *Митник О. Я.* Підсумкові (річні) контрольні роботи з математики у початкових класах / О. Я. Митник // Почат. шк. – 2006. – № 4. – С. 38–42.
5. Педагогіка / под ред. Ю. К. Бабанського. – М., 1983. – С. 134.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Митник О. Я.

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до здійснення моніторингу якості освіти

Кількість бібліографічних посилань – 5.

Мытнык О. Я.

Подготовка будущего учителя начальной школы к осуществлению мониторинга качества образования

В статье раскрыто содержание профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы по овладению технологией создания и оценивания различных контрольных работ по математике, украинскому языку. Подана разработка семинарского занятия курса «Методика преподавания математики», посвященного обучению студентов составлять и оценивать дифференцированные по уровню сложности контрольные работы по математике.

Ключевые слова: мониторинг качества образования, познавательная сфера культуры мышления ученика, методы контроля и самоконтроля учебных достижений ученика, технология создания и оценивания контрольных работ по математике и украинскому языку.

Mytnyk O. Y.

Preparing future teachers of elementary school to monitor the quality of education

The article disclosed the content of training future teachers of elementary school to master the technology development and evaluation of various tests in mathematics, Ukrainian language. Filed development seminars course “Teaching Methods in the field of education in Mathematics”, dedicated to training students prepare and evaluate differentiated by the level of complexity mathematic tests.

Keywords: monitoring the quality of education, cognitive thinking, student field of culture, methods of control and self study student achievement, technology development and assessment tests in mathematics, Ukrainian language.